

Συνέντευξη στη Μαρώ Τριανταφύλλου για την εφ. Εποχή 22-03-1998

Συνέντευξη στη Μαρώ Τριανταφύλλου για την εφ. Εποχή (22-03-1998).

«Η ζωγραφική και η ποίηση είναι έρωτας»

Ομολογώ ότι η ιδέα αυτών των συνεντεύξεων γεννήθηκε μέσα μου, όταν, τρία περίπου χρόνια πριν, πρωτογνώρισα την Ηρώ Νικοπούλου. Μια κατασκευή στο σπίτι της Κύπρου— για την οποία μιλάει η ίδια παρακάτω— ήταν το πρώτο έργο της που έβλεπα. Γνωρίζοντας λίγο καλύτερα το έργο της, αλλά και την ίδια, η αρχική μου εντύπωση ενισχύθηκε : μια καλλιτέχνης με εξαιρετικές ευαισθησίες, που, όμως, δεν αφήνεται στην ευκολία του ταλέντου της. Σκάβει το θέμα της, το ψάχνει κάποτε βασανιστικά. Γρήγορα ανακάλυψα και τα ποιήματά της, που δημοσιεύει με εξαιρετική φειδώ, και τη δραστηριότητα της τη σχετική με τη διδασκαλία ζωγραφικής στις γυναίκες φυλακές, κάτι που, πρέπει να παραδεχτώ, εκτιμώ όλος ιδιαιτέρως.

Μ.Τ. : Κυρία Νικοπούλου, θα θέλατε να παρουσιάσετε ένα σύντομο πορτρέτο σας για τους αναγνώστες μας;

Ηρώ Νικοπούλου: Ζωγράφιζα από πολύ μικρή ηλικία κι όσο μεγάλωνα, ένιωθα πως δεν έχω πολλά περιθώρια εκλογής· νομίζω πως δεν θα μπορούσα να ασχοληθώ με τίποτε άλλο. παρ' όλο που κατά καιρούς είχα δοκιμάσει κι άλλα είδη τέχνης, όπως κλασικό μπαλέτο και μουσική. Σπούδασα ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Έκανα επίσης χαρακτηριστική και σκηνογραφία. Μια υποτροφία του 1ΚΥ (Erasmus) μου έδωσε την δυνατότητα να φοιτήσω για ένα διάστημα στην Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών στη Χάγη της Ολλανδίας (εργαστήριο Monumental). Έχω κάνει ατομικές εκθέσεις και έχω λάβει μέρος σε ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ασχολούμαι επίσης με τη σκηνογραφία που με ενδιαφέρει ως εφαρμοσμένη τέχνη κατ' αρχήν, αλλά και ως σημείο τομής ζωγραφικής και λόγου. Με το γράψιμο άρχισα να ασχολούμαι επίσης από πολύ νεαρή ηλικία και συνεχίζω να καταφεύγω εκεί· είναι η χώρα της ουτοπίας μου.

Μ.Τ. Πώς επιλέγετε τα θέματα της ζωγραφικής σας;

Η.Ν. Συχνά η επιλογή είναι υποσυνείδητη. Όπως όλοι μας, βομβαρδίζομαι κάθε μέρα από πληθώρα ερεθισμάτων σε επίπεδο εικόνων, εννοιών, λόγου. Όλα αυτά ζυμώνονται και λειτουργούν σε ένα προσωπικό πεδίο και με έναν εντελώς προσωπικό κώδικα που συχνά δείχνει να ξεφεύγει από το έξωθεν γενικό πρόταγμα. Μπορεί, για παράδειγμα, να επικεντρώσω το ενδιαφέρον μου σε κάτι δευτερογενούς ενδιαφέροντος για τον πολύ κόσμο, το οποίο όμως μέσα από συμβολισμούς και αναγωγές είναι ή γίνεται

κλειδί για κάτι πολύ σημαντικό. Υπάρχουν φορές που όλα αυτά δεν αρθρώνονται με καθαρά αφήγηματικό παραστατικό τρόπο, αλλά αποτυπώνεται περισσότερο η αίσθηση, η γεύση τους. Μ' ενδιαφέρει πολύ ο ξεχωριστός τρόπος προσέγγισης που έχει ο κάθε άνθρωπος. Γι' αυτό συνήθως αφήνω μια είσοδο ή έξοδο—όπως το δει κάνεις—που επιτρέπει τη συμμετοχή αυτού που κοιτά. Τα έργα, κατά την γνώμη μου, πρέπει να μένουν ανοιχτά να χωρά κι ο θεατής με τα βιώματά του, τις προβολές του, τις προσδοκίες του, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχει διατυπωμένη από το ζωγράφο μια πρόταση, μια οπτική. Φυσικό είναι οι προσωπικές μου ψυχικές αφορμήσεις να προδιαθέτουν, αλλά δεν ξέρω κατά πόσο είναι σωστό να εγκλωβίζουν το θεατή.

Συγκινούμαι όταν βλέπω κάποιον να "ταξιδεύει" μέσα από ένα έργο μου, συμπληρώνοντας τη μυθολογία μου με τη δική του, κατακτημένη ή στιγμιαία, δεν έχει σημασία. Η έννοια του ταξιδιού ήταν πάντοτε πολυδιάστατη για μένα. Έχω ταξιδέψει αρκετά σ' ολόκληρη την Ευρώπη, στην Ασία—όπου η Ινδία και η Ταϊλάνδη άφησαν ξεχωριστά τα ίχνη τους— αλλά και στην Αίγυπτο, όπου η βουερή σιωπή των νεκροπόλεων σε αναγκάζει να σκύψεις μέσα σου και ν' αφουγκραστείς. Όλα αυτά δεν μπορούσα να τα ζωγραφίσω ταξιδεύοντας. Υπάρχει όμως η μνήμη που επιλεκτικά αποθησαυρίζει. Έτσι, όταν έρχεται η στιγμή που στέκομαι απέναντι στο λευκό του τελάρου ή του χαρτιού, το κοιτάζω, με κοιτάζει και συχνά το τέλος της μάχης είναι αμφίβολο. Κρατώ την ανάσα μου, τηρώ απόλυτη σιωπή και σιγά σιγά αρχίζουν ν' αναβλύζουν εικόνες που ταξίδεψε η μνήμη, χρώματα, αίσθηση, φως. Αυτή είναι η πιο δύσκολη στιγμή της σύλληψης. Όταν αρχίσει η γέννηση όλα παίρνουν το δρόμο τους.

Μ.Τ. Κι είναι πάντα έτσι;

Η.Ν. Όχι, υπάρχουν και φορές που τα ερεθίσματα είναι πιο κοντινά, πιο αιχμηρά, πιο επώδυνα. Είναι πιο συγκεκριμένα, για να το πω έτσι, όπως η στέρηση της ελευθερίας, ο εγκλεισμός. Αναφέρομαι σ' αυτό γιατί είναι ένα θέμα που το έχω ζήσει από κοντά, εννοώ τις φυλακές· μ' έχει προβληματίσει, μ' έχει αγγίξει, μ' έχει κάψει κάποιες στιγμές. Τότε λόγω του ότι η συναισθηματική φόρτιση είναι μεγάλη, μοιάζει σα να μην διαλέγεις εσύ το θέμα, είναι σα να σε διαλέγει αυτό και η περίσταση, για να μπορέσει να υποστασιοποιηθεί. Αυτό φυσικά ενέχει κινδύνους: να χάσει, ας πούμε, ο καλλιτέχνης τον έλεγχο των υλικών του, να περιπέσει σε περιγραφές, να γίνει συναισθηματικά υπερβολικός. Γι' αυτό μια χρονική αποσυστοποίηση είναι απαραίτητη σε τέτοιες περιπτώσεις.

Το 1995 είχε γίνει μια έκθεση στο «Σπίτι της Κύπρου» με τίτλο «Περί Κύπρου», όπου συμμετείχα μ' ένα έργο μου, μια μεταλλική κατασκευή όπου χρησιμοποίησα ως συμπληρωματικό στοιχείο του μετάλλου, το φως. Είχε σαφώς επιδράσεις αυτό το έργο από την εμπειρία μου στις φυλακές· ωστόσο πιστεύω πως μπόρεσα να το πλατύνω, να το ανοίξω και να χωρέσουν κι άλλες σημασίες που μας αφορούν όλους.

Η ζωγραφική που προκύπτει από κοινωνικά ερεθίσματα έχει το πλεονέκτημα της αμεσότητας, της επικαιρότητας ίσως, αλλά χρειάζεται προσοχή στον τρόπο χειρισμού του εγχειρήματος, γιατί τα ίδια πλεονεκτήματα είχε και ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός, για παράδειγμα, που δεν μπόρεσε ωστόσο να ξεπεράσει τη χρονοστιγμή της γέννησής του και ν' ανοίξει δρόμους.

Μ.Τ. Όμως είστε πολυδιάστατη καλλιτέχνης. Ασχολείστε και με άλλες μορφές τέχνης. Γράφετε ποίηση. Η ποίηση συμπληρώνει τη ζωγραφική ή είναι μια διακριτή δραστηριότητα;

Η.Ν. Νομίζω πως όλα τα είδη τέχνης συνομιλούν μεταξύ τους. Η συγκεκριμένη σχέση ποίησης και ζωγραφικής είναι από τις πολύ κοντινές, με εξαίρεση ίσως το ζεύγος ποίηση - μουσική, που τα μέλη του έχουν μεγαλύτερη συγγένεια μεταξύ τους λόγω του ότι και τα δύο δουλεύουν με ήχους. Όσον αφορά στο ζεύγος ποίηση - ζωγραφική το κοινό τους είναι οι εικόνες, ενώ η διαφορά τους είναι το υλικό. Συχνά μου κάνουν αυτήν την ερώτηση· δεν ξέρω, πραγματικά δεν ξέρω, αν και κατά πόσον συμπληρώνει η μία την άλλη. Υπάρχουν περίοδοι που γράφω και ζωγραφίζω παράλληλα και παρατηρώ αντιστοιχίες και ομοιότητες, όταν συγκρίνω το αποτέλεσμα της δουλειάς μου μετά από καιρό. Άλλοτε πάλι, όταν αρχίζω να "στομώνω", απ' τη μια πλευρά νιώθω ανακούφιση κι ευγνωμοσύνη που υπάρχει η άλλη, αλλιώς θα κινδύνευα από ασφυξία. Λειτουργούν και οι δυο σαν βαλβίδες ασφαλείας. Αυτό φυσικά, όπως όλα τα πράγματα σ' αυτόν τον κόσμο—κι αυτό είναι κάτι που πιστεύω βαθιά— έχει το κόστος του, έχει και την άλλη του πλευρά. Να εξηγηθώ: επειδή όταν τα βρίσκω δύσκολα στη ζωγραφική, συχνά κατάφευγα στην ποίηση και τούμπαλιν, δεν αφήνομαι ίσως στην πλήρη απόγνωση, σ' αυτό που λένε «πιάνω πάτο» και μετά

ακολουθώντας τους νόμους της φυσικής να ανέβω, να βρω λύσεις, ίσως άλλες φόρμες ή υλικά (παρ' όλ' αυτά στα υλικά πειραματίζομαι πολύ και τα εκτιμώ για την ποικιλία των ιδιοτήτων τους). Υπάρχει πιθανότητα όλη αυτή η παλινδρόμηση ανάμεσα στις δύο να με καθυστερεί· ίσως και όχι. Γεγονός είναι ότι η ισορροπία είναι πολύ λεπτή. Και η ποίηση και η ζωγραφική είναι έρωτας.

Μ.Τ. Κάτι αναφέρατε προηγουμένως σχετικά με το σημείο τομής των δύο τεχνιών. Είπατε, νομίζω, πως είναι η σκηνογραφία.

Η.Ν. Ναι, η σκηνογραφία είναι ο χώρος συνάντησης των δύο κι αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον. Ο θεατρικός λόγος ενέχει ποίηση και ο τρόπος που συναντά τον εικαστικό λόγο μπορεί να του δώσει άλλες διαστάσεις, άλλα σχήματα. Αν το δέσιμο είναι σωστό, μπορεί να βγουν κερδισμένοι και οι δύο.

Το καλοκαίρι που μας έβρασε, τον Ιούνιο του 1997, κάναμε στο θέατρο «Φούρνος» μια απόπειρα συνδυασμού εικαστικού και φιλμικού υλικού. Ήταν μια ταινία χωρίς διαλόγους, που είχε προβληθεί στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης το 1996. Μια ταινία του Αλέξανδρου Φασόη. Το τελικό αποτέλεσμα, όπως αντιλαμβάνεστε, ήταν ένα εντελώς νέο έργο που προέκυψε από την ένωση των δύο. Αυτό φυσικά που σας περιγράφω ξεπερνά τα όρια της σκηνογραφίας, το αναφέρω απλώς γιατί αφ' ενός άπτεται του θέματος κατά κάποιο τρόπο και αφ' ετέρου γιατί είναι το είδος της σύζευξης που με ενδιαφέρει, δεδομένου ότι η δουλειά αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη, θα ακολουθήσουν κι άλλες εκδοχές ή φάσεις της.

Μ.Τ. Έχετε αναφερθεί αρκετές φορές στην έννοια της κατασκευής. Τι ακριβώς εννοείτε; Η ζωγραφική σας δεν περιορίζεται στις δυο διαστάσεις;

Η.Ν. Πράγματι αυτό είναι κάτι που δεν διευκρίνισα. Ναι, εκτός των γνωστών δυσδιάστατων τετάρων, ασχολούμαι με τις κατασκευές, κινούμαι δηλ. στις τρεις διαστάσεις και στις εγκαταστάσεις στο χώρο (installations). Το να απαγκιστρώνομαι από το δυσδιάστατο του τετάρου με ελευθερώνει. Το άνοιγμα στην τρίτη διάσταση του χώρου θέλει προσοχή. Παρέχει πληθώρα νέων πλαστικών στοιχείων, που με σωστή χρήση χωράει ποικιλία εννοιών, χωρίς μ' αυτό να θέλω να οδηγηθώ στην καθαρά εννοιολογική τέχνη, την οποία εκτιμώ, ωστόσο, νομίζω, ότι η στέρηση πλαστικών στοιχείων που την χαρακτηρίζει, τη φτωχαίνει και την αδικεί. Ένα υλικό που χρησιμοποιώ συχνά είναι ο καθρέφτης, υλικό ψυχρό, φθαρμένο από την καθημερινή χρήση, φορτισμένο σημειολογικά, γενικά επικίνδυνο. Με προκαλεί όμως η μεταμόρφωση που υφίσταται από τη ζύμωσή του με τα υπόλοιπα υλικά του έργου. Κάθε φορά γίνεται κάτι ολότελα νέο κι αυτό έχει κάτι μαγικό. Στην τέχνη, ως γνωστόν, παρθενογένεση δεν υπάρχει και τα δυο-τρία βασικά θέματα ζωή - έρωτας - θάνατος καθώς και οι αποχρώσεις τους απασχολούν πολλούς αιώνες τώρα όλων των ειδών τους καλλιτέχνες.

Μ.Τ. Υπάρχει μια δραστηριότητα την οποία αναφέρατε και προηγουμένως, εννοώ κάτι που είπατε σχετικό με τις φυλακές. Διδάσκετε ζωγραφική στις γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού. Τι σας ώθησε σε μια τέτοια επιλογή; Δεν είναι κάτι συνηθισμένο, νομίζω...

Η.Ν. Πριν από τρία περίπου χρόνια ξεκίνησε αυτή η προσπάθεια στο χώρο των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού. Με άδεια από το υπουργείο Δικαιοσύνης έγινε τότε μια σειρά εκδηλώσεων που διήρκεσε 15 ημέρες, κάθε ημέρα φιλοξενούσε και ένα είδος τέχνης, μουσική, θέατρο, ποίηση, διαλέξεις, έκθεση ζωγραφικής, θέατρο σκιών. Οι εκδηλώσεις αυτές έγιναν αποδεκτές από τις έγκλειστες με συγκινητική θερμότητα. Έτσι σ' αυτό το θετικό κλίμα δημιουργήθηκε το εργαστήρι ζωγραφικής. Μια φορά την εβδομάδα πέρναγα τη βαριά σιδερένια πόρτα και τους πήγαινα «φως κι αέρα απ' έξω» -δική τους η έκφραση. Η ανταπόκριση ήταν και είναι μεγάλη. Το όλο εγχείρημα φυσικά γίνεται αφιλοκερδώς. Το να διδάσκει κανείς ζωγραφική σ' ένα τόσο ιδιόμορφο χώρο είναι μεγάλη εμπειρία. Και οι ισορροπίες λεπτές, δεδομένου ότι συνυπάρχουν όλων των ειδών τα αδικήματα. Δεν είναι μόνο ότι δίνει σ' αυτές τις γυναίκες μια δημιουργική απασχόληση για κάποιες ώρες και τις οπλίζει με κάποιες γνώσεις που θα χρησιμοποιήσουν μετά την αποφυλάκισή τους, δεν είναι ότι τους ανοίγει ένα «παράθυρο στον κόσμο» (κι αυτή δική τους έκφραση, σε αντίστοιχες συνεντεύξεις για το συγκεκριμένο θέμα), το σημαντικότερο, κατά τη γνώμη μου, είναι ότι διαπιστώνουν ξαφνικά πως υπάρχουν μέσα τους κομμάτια ευαισθησίας ανέπαφα, άγνωστες μέχρι τότε δυνατότητες, ελπίδα και πιθανότητες ανάκτησης της χαμένης τους αυτοπεποίθησης. Η επανένταξη είναι επώδυνη και συχνά ανεπιτυχής. Το να κάνεις έναν άνθρωπο που έχει φθάσει ως τη φυλακή να

πιστέψει ξανά στη ζωή και στις δυνάμεις του είναι πολύ σημαντικό και η τέχνη έχει τη δύναμη να το κάνει. Η τέχνη "συμβαίνει", γίνεται παντού, δεν φυλακίζεται. Δεν ξέρει από σίδερα και κλειδαριές. Απλώνεται πάνω σ' όλα και σ' όλους και φωτίζει ό,τι καλό υπάρχει. Αυτό που με ώθησε σε μια τέτοια επιλογή είναι ακριβώς αυτό. Πιστεύω πως όλοι έχουμε δικαίωμα στην Τέχνη, μ' όποιο τρόπο κι όσο μπορεί ο καθένας. Όταν είναι κανείς ελεύθερος, έχει δικαίωμα εκλογής, πλησιάζει τον "κήπο των θαυμάτων" ή όχι. Στις περιπτώσεις όμως που δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής, λόγω εγκλεισμού εν προκειμένω, νομίζω πως πρέπει να δοθεί αυτή η δυνατότητα με άλλο τρόπο. Πιστεύω ότι η τέχνη πρέπει να κινείται παντού, σε όλα τα στρώματα της κοινωνίας. Φυσικό είναι λοιπόν να με επηρεάζει στην καλλιτεχνική μου δημιουργία. Μια τέτοια δραστηριότητα δεν μπορεί να μη με σημαδέψει. Τα όρια του έξω και του μέσα είναι πολύ διαφορετικά για μένα από τότε που ξεκίνησε όλη αυτή η ιστορία. Μερικές φορές γίνονται δυσδιάκριτα, σχεδόν αόρατα. Δεν σας κρύβω πως έχουν υπάρξει στιγμές που δυσκολεύομαι, χρειάζεται συνεχής εγρήγορση και προσπάθεια, αλλά σ' αυτό με ενθαρρύνει η τόσο θετική τους αντίδραση και η αίσθηση πως αυτό που τους δίνω το έχουν πραγματικά ανάγκη.